

КАЛІ НАТАРЫУСЫ ПРАЦУЮЦЬ, СУДЫ АДПАЧЫВАЮЦЬ

Пра эвалюцыю і заканадаўчыя навелы натарыята расказалі на канферэнцыі

Засведчыць тастамент, атрымаць пасведчанне аб праве на спадчыну і здзейсніць шэраг іншых натарыяльных дзеянняў можна будзе неўзабаве аддалена, не выходзячы з дому. Пашыраецца шэраг бясспрэчных патрабаванняў, спягнанне па якіх адбываецца на падставе выканаўчага надпісу натарыуса, а таксама пашыраецца адказнасць натарыуса за вытрымліванне вызначаных законам патрабаванняў. Мяркуюцца, што чарговыя карэкціроўкі Закона «Аб натарыяце і натарыяльнай дзейнасці» будуць прынятыя парламентам Беларусі ў найбліжэйшы час, і натарыусы ўступяць у новы год з абноўленым заканадаўствам. Удзельнікі міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай 10-годдзю прыняцця Указа Прэзідэнта № 523 «Аб арганізацыі натарыяльнай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь», закрунулі гістарычныя этапы развіцця прафесіі натарыуса, абмеркавалі навацыі нацыянальных заканадаўстваў у сферы натарыяту, пытанні лічбавізацыі і выкарыстання інфармацыйных тэхналогій у дзейнасці натарыусаў.

ДРУГОЕ НАРАДЖЭННЕ

Указ вызначыў арганізацыйныя і сацыяльна-эканамічныя асновы дзейнасці натарыята, на падставе якіх натарыусы працуюць апошнія дзесяці гадоў. За гэты час у Беларусі адбылося амаль 15 мільёнаў натарыяльных дзеянняў, што сведчыць пра значны ўнёсак айчыннага натарыята ў фарміраванне стабільнага, адзначыла **Наталля БАРЫСЕНКА**, старшыня Беларускай натарыяльнай палаты (БНП):

— *Натарыят Беларусі часам называюць інстытутам дасудовага правасуддзя, і нам вельмі важна выконваць гэтую місію адказна, якасна і фарміраваць такую натарыяльную практыку, вынікі якой не будуць павялічваць нагрузку на судовую сістэму.*

Для ўдасканалення якасці натарыяльнага абслугоўвання плануецца развіццё сістэмы бесперапыннага павышэння кваліфікацыі натарыусаў і работнікаў натарыята для фарміравання моцнага кадравага патэнцыялу. Каб замацаваць веды, павінна ўкараніцца сістэма фарміравання партфеля ведаў, якая мае на мэце падрыхтоўку і перадачу натарыусу (пасля кожнага адукацыйнага мерапрыемства) узораў дакументаў абязлічаных судовых пастаноў, кароткіх прававых пазіцый. Ужо налета правяраецца, як засвоены матэрыял, мяркуюцца з выкарыстаннем інфармацыйных тэхналогій (рабіць гэта пачалі ўжо, дарэчы, сёлета), паведаміла старшыня БНП.

Правядзенне канферэнцыі ў перыяд ўдасканалвання заканадаўства аб натарыяце і натарыяльнай дзейнасці актуальнае і будзе садзейнічаць далейшаму ўмацаванню беларускага натарыята, перакананы **Валянцін СУКАЛА**, старшыня Вярхоўнага суда (ВС), які заўважыў, што прыняты 10 гадоў таму ўказ можна лічыць другім нараджэннем беларускага натарыята ў яго новым выглядзе і якасці:

— *Прыняццю гэтага ўказа папярэднічалі актыўныя дыскусіі аб кірунках, перспектывах станаўлення натарыяту, аб ролі дзяржавы ў яго рэгуляванні, паўнамоцтвах БНП і Мінюста. Вярхоўны суд заўжды быў прыхільнікам пошуку найбольш аб'ектыўнай і сучаснай мадэлі беларускага натарыята, таму яго рэфармаванне было агульнай складальнай часткай судова-прававой рэформы. Менавіта ў гэты перыяд былі сфарміраваны адзіная судовая сістэма, следчы камітэт, незалежны дзяржаўны камітэт судовых экспертызацый,*

змянілі функцыі МУС, Мінюст, Генпракуратура.

У выніку комплекснай судова-прававой рэформы натарыят нашай краіны сфарміраваўся функцыянальна, цэнтралізавана, набыў самастойнасць. Сёння натарыят — магутны прававы інстытут, які паспяхова існуе на прынцыпах самакіравання і самафінансавання, з'яўляецца важнай і неад'емнай часткай прававой сістэмы. Натарыят забяспечвае стабільнасць грамадзянскага абароту, абарону правоў і законных інтарэсаў самых шырокіх слаёў насельніцтва шляхам здзяйснення натарыяльных дзеянняў, нагадаў старшыня ВС:

— *Натарыят прымае эфектыўныя меры па забеспячэнні якасці, даступнасці і сацыяльнай скіраванасці натарыяльных паслуг. А тлумачэнне заканадаўства — найважнейшая сацыяльная функцыя па прававым выхаванні і адукацыі людзей, павышэнні іх прававой культуры. Дзейнасць судаў і натарыяльных кантор заўжды непарыўна звязана паміж сабой, яе варта разглядаць як лагічныя ўзаемазвязаныя этапы працэса абароны права. І суддзя, і натарыус як носьбіты ўладных паўнамоцтваў выступаюць ад імя дзяржавы і кіруюцца адзінымі прынцыпамі законнасці, бесстароннасці і незалежнасці.*

Адносіны суддзяў і натарыусаў заўжды канструктыўныя і ўяўляюць узаемны інтарэс. А сярод найлепшых суддзяў краіны няма тых, чыя юрыдычная кар'ера ўключае натарыяльную дзейнасць. Тым не менш у суд большасць грамадзян звяртаецца за абаронай ужо парушанага права і вырашэннем канфлікту, які ўзнік. А натарыусы здзяйсненнем натарыяльных дзеянняў папярэджваюць узнікненне саміх канфліктаў, патлумачыў ён:

— *Далейшае развіццё пазасудовага ўрэгулявання прававых канфліктаў, у тым ліку шляхам выкарыстання патэнцыялу натарыята — адзін з важных кірункаў удасканалвання судовай вытворчасці. І ў цэлым беларускі натарыят адбыўся і займае прыстойнае месца сярод краін СНД.*

НЕ ІНФАРМАЦЫЙНА, А АФІЦЫЙНА

У самой назве канферэнцыі «Натарыят — эвалюцыя развіцця прафесіі: прыхільнасць традыцыям, прыняцце новых выклікаў сучаснасці» закладзена сутнасць яе правядзення: гэта і гісторыя, і ацэнка сённяшняга, і погляд у будучыню. Мэта пасяджэння — даць

магчымасць звернуць часы натарыятам сяброўскіх дзяржаў на існуючым этапе, заўважыў **Сяргей ХАМЕНКА**, міністр юстыцыі Беларусі:

— *Галоўнае — выконваць асноўную задачу натарыята — абараняць законныя правы грамадзян і юрыдычных асоб, а таксама вытрымліваць дзяржаўныя інтарэсы. Асаблівым прыкладам пры гэтым павінны служыць натарыят Беларусі, бо менавіта тут прынцып дзеля чалавека і ў імя чалавека вытрыманы ў поўнай меры. Ступень даверу да нашага натарыята сведчыць пра павагу не толькі да нашай краіны, але і да айчынных натарыусаў, паколькі натарыят Беларусі з'яўляецца базавай арганізацыяй дзяржаў — удзельніц СНД у сферы натарыяльнай дзейнасці.*

Урэшце натарыяты краін СНД павінны прыйсці да экстарытарыяльнага прынцыпу дзейнасці, каб

тоўнасць, карыснасць і патрэбнасць дзяржаве і грамадству. Гэта эфектыўная мадэль, якая дазваляе забяспечваць правы грамадзян, бяспеку і стабільнасць грамадзянскага абароту, — дадаў Канстанцін Корсік.

НЕЗАЛЕЖНЫ, УДАСКАНАЛЕННЫ, ЛІЧБАВЫ

Натарыят — адзін з ключавых прававых дзяржаўных інстытутаў, пасродкам якога забяспечваюцца правы і законныя інтарэсы грамадзян і арганізацый. Усе дасягненні, якія былі і яшчэ будуць, немагчымыя без нашых натарыусаў, якія па праве лічацца прафесіяналамі самага высокага ўзроўню, якія адданы інтарэсам дзяржавы, адзначыла **Вольга ЧУПРЫС**, намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта:

— *Пытаннем ажыццяўлення натарыяльнай дзейнасці ў нашай краіне ўдзяляецца пільная ўвага на самым высокім узроўні. Адпраўным пунктам развіцця сучаснага натарыята стаў Указ № 523, дзякуючы якому была праведзена рэформа і створана незалежная натарыяльная сістэма, аднак дзяржавай захаваны набор мінімальна неабходных функцый для каардынацыі дзейнасці натарыята. Мяркуем, што ад гэтага не варта адыходзіць і надалей.*

За дзесяцігоддзе з дня выхаду ўказа павышаны ўзровень кадравага і матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння натарыусаў. Адбыўся шэраг змен у прававым рэгуляванні інстытута: выдана 12 заканадаўчых актаў, шэсць указаў і законаў Прэзідэнта, якія рэгламентуюць дадзеную сферу прававых адносін, удакладніла яна.

Гісторыя айчыннага натарыята пачалася ў 1866 годзе з уваруджэння ў беларускіх губернях палажэння аб натарыяльнай частцы. Пасля ўкаранення савецкай улады стваралі палажэнне аб судаўстройстве БССР, а ў 1924 годзе створаны дзяржаўныя натарыяльныя канторы, правёў прысутным гістарычны экскурс **Валерый МІЦКЕВІЧ**, намеснік старшыні Палаты прадстаўнікоў:

— *Наступным этапам у прававым рэгуляванні стала прыняцце ў 1974 годзе закона аб дзяржаўным натарыяце, які дзейнічаў 26 гадоў. На змену яму прыйшло палажэнне аб натарыяце, якое з 5 лютага 2000 года заклала асновы сучаснага ната-*

рыята Беларусі. Закон «Аб натарыяце і натарыяльнай дзейнасці» быў прыняты ў 2004 годзе. А ў 2013-м Указам Прэзідэнта № 523, новай яго рэдакцыяй у 2016-м і іншымі карэкціроўкамі была зроблена кардынальная рэформа арганізацыі натарыяльнай дзейнасці.

Змены 2020 года дапоўнілі пералік натарыяльных дзеянняў. Замацавана прэзюмпцыя даставернасці натарыяльнага акта. З кампетэнцыі ўпаўнаважаных службовых асоб мясцовых органаў улады выключаны паўнамоцтвы па натарыяльным сведчанні даверанасцяў, згод і тастаментаў. У 2022-м былі аптымізаваны пытанні здзяйснення натарыяльнай дзейнасці і арганізацыі натарыяльнага абслугоўвання. Шэраг норм накіраваны на спрашчэнне рэалізацыі грамадзянамі сваіх правоў. У прыватнасці, зменены парадак сведчання дагавораў адчужэння зямельнага ўчастка, парадак выданы пасведчання аб праве ўласнасці на долю ў маёмасці, нажытай сужэнцамі ў шлюбе, нагадаў **Валерый Міцкевіч**.

— *Чарговыя навацыі закона закліканы забяспечыць далейшую лічбавізацыю натарыяльнай дзейнасці. Падобная практыка ўжо існуе ў некаторых дзяржавах СНД і запатрабавана насельніцтвам, і мы спадзяёмся, што яна прыжывецца і ў нашай краіне. Пашыраецца, напрыклад, шэраг бясспрэчных патрабаванняў, спягнанне па якіх адбываецца на падставе выканаўчага надпісу натарыуса, — заўважыла Вольга Чупрыс і выказала спадзяванне, што натарыяльная практыка «станеца карыснай у гэтай частцы нашым судам, бо нездарма кажуць, што, калі натарыусы працуюць, суды адпачываюць».*

У Палаце прадстаўнікоў рыхтуецца да другога чытання праект закона аб зменах у Закон «Аб натарыяце», які будзе прыняты цягам двух месяцаў, а то і раней, падзяліўся **Валерый Міцкевіч**:

— *У праект унесены палажэнні, скіраваныя на далейшае ўкараненне ў развіццё натарыяльнай дзейнасці інфармацыйных тэхналогій, у тым ліку замацаванне магчымасці здзяйснення найбольш запатрабаваных асарыяльных дзеянняў аддалена (без асабістага наведвання натарыуса асобай). Карэкціроўка відаў натарыяльных дзеянняў, якія здзяйсняюцца дыпламатычнымі агентамі дыпрадстаўніцтваў Беларусі і консульскімі службовымі асобамі консульскіх устаноў. Павышэнне адказнасці натарыусаў за вытрымліванне вызначаных законам патрабаванняў да натарыяльнай дзейнасці.*

Самі натарыусы для ўдасканалення сваёй працы плануюць укараняць у дзейнасць натарыята прававую мадэль «актыўны натарыус», калі спецыяліст самастойна выкарыстоўвае ўсе электронныя сродкі для збору інфармацыі, неабходнай для работы. А разам з Нацыянальным кадастравым агенцтвам запланавана стварэнне інтэрактыўнай кадастравай карты пунктаў натарыяльнага абслугоўвання.

Ірына СІДАРОК,
фота аўтара.